

2. **Гнатів О.А.** Таргетування інфляції як оптимальний режим монетарної політики // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 119-125.
3. **Грищенко А.А.** Ін-т таргетування інфляції: Зарубіжний досвід і перспективи запровадження в Україні : наукова доповідь / А.А. Грищенко, Т.О. Кричевська, О.І. Петрик. – К. : Ін-т економіки і прогнозування, 2008. – 272 с.
4. **Кажан В.А.** Етапи становлення банківської системи України // Бизнесинформ. – 2009. – № 4. – С. 13-14.
5. **Паливода К.В.** Вплив інфляції на інвестиційну активність у сучасному суспільстві // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 96-103.
6. **Batini N.** Under what conditions can inflation targeting be adopted? The experience of emerging markets / Batini N., Douglas L. // Banco Central de Chile Documentos de Trabajo. – 2009. – № 406. – P. 1-45.
7. **Gosselin M.A.** Central Bank Performance under Inflation Targeting // Bank of Canada review. – 2008. – № 3. – P. 15-25.
8. **Gosselin M.A.** Central Bank Performance under Inflation Targeting // Bank of Canada Document de travail. – 2007. – № 18. – P. 1-29. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bankofcanada.ca>.
9. **Levin A.T.** The Macroeconomic Effects of Inflation Targeting / Levin A.T., Natalucci F.M., Piger J.M. // Federal Reserve Bank of St. Louis Review. – 2004. – № 86(4). – P. 51-80.
10. **Moseley A.** Key Macro Themes // Global Economic Research – Economics: Eastern Europe, Middle East and Africa perspectives. – 2010. – № 8 – P. 1-3.

Билык В.М., Думич Н.Б. Антиинфляционная политика государства в современных условиях переходных экономик

Исследована макроэкономическая антиинфляционная монетарная политика в переходных экономиках. Проблема преодоления инфляции существует во многих странах, а особенно в государствах с переходной экономикой. Хотя инфляционный процесс имеет много общих признаков в странах с переходной экономикой, но в каждой из них он протекал по-разному. Этот процесс во многом зависел от рыночных реформ, которые проводились в определенном государстве.

Ключевые слова: монетарная политика, фискальная политика, антиинфляционная политика, таргетирования инфляции, обменный курс, инфляционные ожидания, процентная ставка, предложение денег, индекс потребительских цен, поддержка цен.

Bilyk W.M., N.B. Dumych Anti-inflationary policy in modern conditions of transition economics

In this article the macroeconomic anti-inflationary monetary policy in the countries with transitive economy is investigated. The problem of inflation timing exists in many countries, especially in the states with transitive economy. Though inflationary process has much in common in the investigated countries, but in each of them it passed differently. This process is a lot of in what depend on market reforms which were carried out in the state.

Keywords: monetary policy, fiscal policy, anti-inflationary policy, inflation targeting. exchange rate, inflationary expectations, interest rate, money supply, consumer price index, price support.

УДК 338.23:336.74

*Здобувач Т.А. Піхняк; здобувач І.С. Вінідіктова;
доц. Б.І. Кабаці – канд. екон. наук – Львівська КА*

СУТНІСТЬ ТА ТИПИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Виконано ретроспективний аналіз щодо визначення сутності поняття "економічне зростання" у класичній і сучасній літературі та здійснено на його основі власну інтерпретацію цієї категорії, доповнено сутнісне навантаження поняття "економічне зростання" через його показники. Виокремлено та охарактеризовано основні типи економічного зростання.

Ключові слова: економічне зростання; показники економічного зростання; екстенсивне та інтенсивне економічне зростання; повільне, стає і бурхливе зростання; еволюційне та революційне зростання; легальне, тіньове і кримінальне економічне зростання; експорторозширювальне, імпортоване та імпортозамішувальне економічне зростання.

Постановка проблеми. Економічне зростання є однією із найважливіших проблем кожної держави, до якої постійно звернута пильна увага політиків та науковців. Адже саме темпи економічного зростання визначають динаміку та перспективи економічного розвитку країни, її авторитет на світовому ринку. Від вирішення проблеми економічного зростання залежить створення відповідних основ соціально-економічного прогресу суспільства, перспектив зростання національного багатства та добробуту кожної людини. Тому досягнення стійкого економічного зростання є ключовим елементом стратегії розвитку української економіки, загальним орієнтиром економічної політики держави.

Проблемі економічного зростання приділяють увагу такі вітчизняні та російські науковці, як В. Геєць [1-3], С. Мочерний [4], О. Заріцький [5], А. Илларионов [6], Н. Кухарська [7], Г. Лебеда [8], Я. Остапчук [9], Л. Петкова [10], Б. Фельдерер [13]. Проте, незважаючи на стійкий інтерес до проблеми економічного зростання, безліч її аспектів залишаються не достатньо висвітленими. На сьогодні в економічній літературі немає єдиного підходу щодо сутнісного наповнення цієї категорії, серед науковців тривають дискусії стосовно показника, який в повному обсязі характеризує принципи економічного зростання, немає чіткої класифікації типів економічного зростання.

Методика досліджень. Метою роботи є ретроспективний аналіз визначення сутності категорії "економічне зростання" в класичній і сучасній літературі та здійснена на його основі її власна інтерпретація, а також аналіз і класифікація основних типів економічного зростання.

Результати дослідження. Економічне зростання – це кількісна характеристика розвитку національної економіки, яка визначається розширенням обсягів її виробництва. Більшість науковців під економічним зростанням пропонують розуміти збільшення кількості товарів та послуг, які продукує національна економіка, або ототожнюють його зміст з поняттям економічного прогресу. Головною вадою більшої частини визначень, на нашу думку, є те, що в них основний акцент зроблено не на якісних, а на кількісних характеристиках цієї категорії і не враховано змін, які зумовлює таке зростання у межах економічної системи.

Найповніше сутність економічного зростання обґрунтовано в економічній енциклопедії за редакцією С.В. Мочерного, в якій зазначено, що "Економічне зростання – це: 1)... збільшення обсягів суспільного виробництва і розширення можливостей економіки задовольняти зростаючі потреби населення в товарах та послугах; 2) критерій економічного розвитку. У політекономічному аспекті економічне зростання означає кількісне і якісне вдосконалення процесу суспільного відтворення в органічній єдності складових елементів (ВВП, відносин економічної власності тощо), зростання національного багатства, спрямоване на реалізацію поставленої мети." [4, с. 454].

На сьогодні серед науковців немає узгодженості стосовно показника, який в повному обсязі характеризує принципи економічного зростання. Залежно від обраного показника, певним чином змінюється і зміст цієї економічної категорії.

Найпоширенішою величиною економічного зростання є темп зміни ВВП (ВВП) з урахуванням динаміки середнього рівня цін. У такому випадку логічним буде визначення економічного зростання як "...збільшення масштабів сукупного виробництва та споживання в країні, що характеризується такими макроекономічними показниками, як ВВП, ВВП, національний дохід. Воно вимірюється темпами зростання або приросту цих показників у кінці та на початку періоду або відношенням приросту показника до його попереднього значення" [11].

Іншим важливим показником, що визначає зміст економічного зростання, є темп зміни реального ВВП (ВВП) в розрахунку на душу населення. У цьому випадку чинником економічного зростання є "...випереджаючі темпи зростання сукупного виробництва порівняно зі зміною (приростом) населення країни для підвищення рівня його добробуту" [12].

На наш погляд, найповнішим є визначення економічного зростання, як довготермінової тенденції збільшення обсягів сукупного виробництва, яке відбувається в умовах структурної перебудови економіки країни відповідно до нормативних вимог технологічного та соціального прогресу, а також підвищення ефективності відтворювальних процесів.

Реально існують конкретні типи економічного зростання:

1. Залежно від того, завдяки чому відбувається розширене відтворення, виділяють: екстенсивне; інтенсивне економічне зростання.

Екстенсивний тип економічного зростання – це розширення виробництва на основі кількісного приросту залучених економічних ресурсів (збільшення чисельності зайнятих, збільшення фізичного обсягу капіталу) зі збереження їхніх попередніх техніко-технологічних та кваліфікаційних параметрів. У цьому випадку зростання результатів виробництва пов'язане з додатковим залученням робочої сили та природних ресурсів у виробництво, а також зростанням обсягів капітальних вкладень. За таких умов ефективність та продуктивність праці фактично залишаються незмінними.

Інтенсивний тип – це розширення виробництва на основі якісного вдосконалення використання економічних ресурсів (технологічний прогрес, рівень освіти та професійної підготовки, економія за рахунок ефекту масштабу виробництва, покращення розподілу економічних ресурсів) при вдосконаленні організаційно-економічних відносин виробництва (поділ праці, спеціалізація та кооперування виробництва тощо). Цей тип економічного зростання супроводжується підвищенням ефективності економічної системи загалом, тобто відбувається внаслідок підвищення продуктивності праці, віддачі основних фондів, покращення використання сировинних ресурсів країни.

Кожен із цих типів економічного зростання на практиці не існує в чистому вигляді, тому розрізняють переважно інтенсивний, або переважно екстенсивний тип економічного зростання. З огляду на те, що більшість джерел екстенсивного зростання (земельні ресурси, корисні копалини, незадіяні

людські ресурси) надзвичайно обмежені, а для задоволення зростаючих суспільних потреб необхідно дедалі більше товарів та послуг, доцільно переходити до інтенсивного його типу (перехід до ресурсоощадних технологій зростання ефективності суспільного виробництва).

2. За *темпами збільшення головних економічних показників* (ВВП, ВВП на душу населення, ефективність виробництва) розрізняють такі типи економічного зростання: повільне (до 2 % на рік); стає (2-3 % на рік); бурхливе (більше 3 % на рік).

Розширення обсягу виробництва на рівні 2-3 % в рік (стає економічне зростання) теоретично обґрунтовується законом Оукена, який відображається як залежність між рецесійним ВВП-розривом та відхиленням фактичного рівня безробіття від його природного значення [13, с. 148].

$$\frac{ВВП_{пот} - ВВП_{факт}}{ВВП_{пот}} = \vartheta(u - u_{прир}), \quad (1)$$

де: $ВВП_{пот}$ – потенціальний обсяг ВВП країни; $ВВП_{факт}$ – фактичний обсяг ВВП країни; ϑ – коефіцієнт Оукена дорівнює 2 або 2,5; u – фактичний рівень безробіття; $u_{прир}$ – природний рівень безробіття.

Коефіцієнт Оукена показує, що коли фактичний рівень безробіття перевищує природний на 1 %, то фактичний обсяг ВВП буде меншим за потенційний на ϑ % (тобто, на 2-2,5 %).

Оскільки економічне зростання можна досягнути лише для умов потенційного рівня ВВП, що характеризує рівень повної зайнятості, то з метою визначення впливу рівня безробіття на динаміку реального ВВП за два періоди застосовують таку формулу:

$$\frac{ВВП_1 - ВВП_0}{ВВП_0} = 3 - 2(u_1 - u_0), \quad (2)$$

де: $ВВП_0$ – фактичний обсяг ВВП країни в попередньому періоді; $ВВП_1$ – фактичний обсяг ВВП країни в поточному періоді; u_0 – фактичний рівень безробіття в попередньому періоді; u_1 – фактичний рівень безробіття в поточному періоді.

Основними висновками з наведеної формули є:

- якщо рівень безробіття не змінюється ($u_0 = u_1$), тобто приріст людських ресурсів не є джерелом економічного зростання, темп зростання реального ВВП дорівнює 3 % (внаслідок науково-технічного прогресу);
- за умови збільшення рівня безробіття на 1 %, порівняно з попереднім періодом ($u_1 - u_0 = 1$ %), реальний ВВП скорочується на 2 %;
- за умови зменшення рівня безробіття на 1 %, порівняно з попереднім періодом ($u_0 - u_1 = 1$ %), реальний ВВП збільшується на 2 %.

Таким чином, приріст реального ВВП на 3 %, порівняно з попереднім, за умови повної зайнятості характеризує вплив науково-технічного прогресу на динаміку економічного зростання.

3. За *тривалістю та рівнем стабільності* виділяють такі типи економічного зростання: стабільне, довготермінове зростання (еволюційний тип); стрімке економічне зростання (революційний тип).

Еволюційний тип економічного зростання характеризується послідовним зростанням сукупного виробництва протягом тривалого проміжку часу, створенням нових робочих місць, зростанням обсягів інвестицій та поступовим підвищенням добробуту населення. Відбувається поступовий розвиток у всіх галузях економіки країни, що може призвести до виникнення тимчасових надлишкових товарних запасів. Найкращим варіантом є рівномірне збалансоване зростання, яке пов'язане з оптимізацією структури національної економіки. У цьому випадку важливими є не однакові темпи розвитку галузей, а їхня внутрішня збалансованість.

Стрімке економічне зростання – це розширення виробництва на основі удосконалення умов розвитку національної економічної системи. Прикладом може слугувати сприятлива економічна кон'юнктура на зовнішньому ринку стосовно товарів та послуг вітчизняного виробництва, значний обсяг зовнішніх інвестицій тощо. Негативним аспектом цього типу економічного зростання може бути ситуація, коли країна, що розвивається, збільшує експорт сировини з метою отримання додаткової іноземної валюти, що призводить до уповільнення її майбутнього економічного розвитку.

4. Відповідно до чинного законодавства економічне зростання буває: легальне; тіньове; кримінальне.

Під час тіньового або кримінального економічного зростання економічні процеси, що відбуваються у країні, стають деформованими і перебувають поза межами правового поля. При цьому основним джерелом зростання ВВП є не виробничі, а спекулятивно-посередницькі операції.

5) За характером взаємодії національної та світової економіки розрізняють такі типи економічного зростання: експорторозширювальне; імпортоване; імпортозаміщувальне.

Важливою складовою є експорторозширювальне зростання, яке можливе лише за таких умов:

- формування та існування завершених технологічних циклів із випуску конкурентоспроможної продукції;
- наявність розвиненого внутрішнього платоспроможного попиту та його первинне задоволення;
- завоювання відповідних ніш світового ринку;
- відсутність механізмів, що перешкоджають експорту цієї продукції з боку держави та міждержавних інституцій.

Істотною вадою експорторозширювального типу економічного зростання є те, що він спроможний призвести до вивезення національних ресурсів за кордон.

Імпортоване зростання забезпечується шляхом активного залучення прямих іноземних інвестицій зі залученням відповідних національних підприємств до світових систем бізнесу, розподілу та постачання. Серед переваг цього типу економічного зростання доцільно виділити:

- використання сучасних прогресивних технологій;
- створення додаткових робочих місць, утворення яких відбувається паралельно з вивільненням частини національних фінансових та матеріальних ресурсів;
- залучення іноземного капіталу;

- отримання досвіду ведення бізнесу та покращення виробничого потенціалу національних підприємств у пов'язаних галузях.

Водночас, потрібно враховувати і те, що імпортоване економічне зростання досить часто пов'язане з відмовою від активної форми державного регуляторного впливу на розвиток промисловості країни; переорієнтацією структури економіки на випуск у тих галузях, що забезпечують притік іноземних інвестицій, а отже, спричиняють структурне спрощення національної економіки; посилюють сировинну спрямованість промислового виробництва. Саме тому цей тип економічного зростання повинен застосовуватися на фоні економічних, правових та адміністративних заходів з боку держави. Найоптимальнішим варіантом є його використання поряд з довготерміновим плануванням економічного розвитку промислового виробництва в країні.

Для країн, товарний ринок яких характеризується великою часткою імпортової продукції, найбільш оптимальним типом економічного зростання, на наш погляд, є імпортозаміщувальне зростання, яке пов'язане з поверненням вітчизняного товаровиробника на національний ринок. У цьому разі механізми ринкового саморегулювання повинні бути доповнені інструментами державного стимулювання імпортозаміщення, спрямованих на стимулювання сукупного попиту (розвиток ринкового кредиту, державні закупівлі на товарному ринку, зростання споживчих витрат шляхом стимулювання доходів) та сукупної пропозиції (зменшення податкового навантаження для виробників продукції, що конкурує з імпортованою, застосування донорських методів державного впливу, розміщення державних замовлень на пріоритетні вітчизняні товари, застосування протекціоністських заходів щодо імпорту).

Висновки. Дослідження феномену економічного зростання передбачає застосування комплексного підходу до виявлення його чинників та наслідків. Найбільш ґрунтовним та містким є визначення економічного зростання, як довготермінової тенденції збільшення обсягів сукупного виробництва, яке відбувається в умовах структурної перебудови економіки країни відповідно до нормативних вимог технологічного та соціального прогресу, а також підвищення ефективності відтворювальних процесів.

Реально існують конкретні типи економічного зростання: 1) залежно від того, завдяки чому відбувається розширене відтворення, виділяють: екстенсивне та інтенсивне економічне зростання; 2) за темпами збільшення головних економічних показників: повільне, стає і бурхливе; 3) за тривалістю та рівнем стабільності: еволюційне та революційне; 4) відповідно до чинного законодавства: легальне, тіньове і кримінальне; 5) за характером взаємодії національної та світової економіки: експорторозширювальне, імпортоване й імпортозаміщувальне.

Література

1. Гєєць В. Про політику економічного зростання в Україні / В. Гєєць. // Банківська справа. – 1999. – № 2. – С. 3-8.
2. Гєєць В.М. Нестабільність та економічне зростання / В.М. Гєєць. – Х. : Вид-во "Форт", 2000. – 344 с.
3. Гєєць В.М. Політика економічного зростання на основі розширення внутрішнього споживання та її наслідки / В.М. Гєєць // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 14-34.

4. **Економічна енциклопедія.** – У 3-ох т. – Т. 1. / Редкол. С.В. Мочерний та ін. – К. : Вид-во "Вид. центр "Академія", 2000-864 с.
5. **Заріцький О.** Аналіз бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики, її вплив на економічне зростання у 2003 році / О. Заріцький, Ю. Харазішвілі // Банківська справа. – 2003. – № 1. – С. 15-21.
6. **Илларионов А.** Инфляция и экономический рост / А. Илларионов // Вопросы экономики. – 1997. – № 8. – С. 91-111.
7. **Кухарська Н.О.** Економічне зростання як основа економічного розвитку України / Н.О. Кухарська // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 22-23.
8. **Лебеда Г.Б.** Податково-бюджетна політика та економічне зростання / Г.Б. Лебеда // Економіка і прогнозування. – 2002. – № 1. – С. 93-101.
9. **Остапчук Я.** Надмірні державні витрати і реальне економічне зростання / Я. Остапчук, О. Петрик // Вісник НБУ. – 1998. – № 11. – С. 8-10.
10. **Петкова Л.О.** Концептуальні засади оцінки та прогнозу нової якості економічного зростання України // Регіональна економіка. – 2005. – № 2. – С. 48-58.
11. **Словарь** экономический. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.economi.polbu.ru>.
12. **Словарь** экономический. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.glossary.ru>.
13. **Фельдерер Б.** Макроекономіка і нова макроекономіка : підруч. / Б. Фельдерер, Хомбург : пер. з нім. О. Буровнікової, А. Степаненка, К. Валєєва. – К. : Вид-во "Либідь-Нічлава", 1998. – 464 с.

***Пихняк Т.А., Винидиктова И.С., Кабацци Б.И.* Сущность и типы экономического роста**

Проведен ретроспективний аналіз определения сущности понятия "экономический рост" в классической и современной литературе и осуществлена на его основе собственная интерпретация этой категории, дополнено сущностное наполнение понятия "экономический рост" через его показатели. Выделены и охарактеризованы основные типы экономического роста.

Ключевые слова: экономический рост, показатели экономического роста, экстенсивный и интенсивный экономический рост, медленный, постоянный и бурный рост, эволюционный и революционный рост, легальный, теневой и криминальный экономический рост, экспортоторозширяющий, импортированный и импортозамещающий экономический рост.

***Pikhnyak T.A., Vinidiktova I.S., Kabaci B.I.* Essence and types of the economy growing**

The retrospective analysis of determination of essence of concept is conducted "economy growing" in classic and modern literature and own interpretation of this category is carried out on his basis, the essence loading of concept is complemented "economy growing" through his indexes. The basic types of the economy growing are selected and described.

Keywords: economy growing, indexes of the economy growing, extensive and intensive economic growth, slow, permanent and stormy growth, evolutionary and revolutionary growth, legal, shadow and criminal economy growing, экспортоторозширяющее, imported economy growing.

УДК 331.101.3:005 **Ст. наук. співроб. Ф.А. Важинський, канд. екон. наук – ІРД НАН України; студ. А.В. Колодійчук – НУ "Львівська політехніка"**

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ МОТИВУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

Розглянуто комплексне оцінювання управлінського персоналу, елементи системи мотивування персоналу (оплата праці, соціальний пакет, перспектива кар'єри), організаційні і моральні способи мотивування.